

สภาพการขาดแคลนกับระบบการพัฒนาการศึกษาไทยในปัจจุบัน

The State of Shortages and the Development System of Thai Education in the Present

พระพรหมพิริยะ มาลัยรักษ์¹ สมชัย ศรีนोक² และชวาล ศิริวัฒน์³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phra Phrompiriya Malailak¹ Somchai Srinok² and Chawan Siriwat³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Kraisin1986@gmail.com

(Received: 10 August, 2024 ; Edit: 3 November, 2024 ; accepted: 31 December, 2024)

บทคัดย่อ

การพัฒนาโครงสร้างการศึกษาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับผู้เรียนในภาวะความขาดแคลนเป็นสิ่งสำคัญ โดยการใช้วิธีการสอนที่นำเสนอให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้เรียน การใช้วิธีการสอนที่กระตุ้นความสนใจและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ นอกจากนี้การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และทักษะที่เหมาะสมในการทำงานกับผู้เรียน เพื่อสร้างความยั่งยืนและเชื่อมั่นในการสร้างชุมชนที่มีการศึกษาที่ดีและยั่งยืนการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศและสังคม แต่มีปัญหาเกี่ยวกับความขาดแคลนที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการศึกษานในภาวะความขาดแคลนเป็นกระบวนการที่ต้องมีการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาล องค์กรเอกชน และชุมชน การรับรู้และทำความเข้าใจถึงความสำคัญของการศึกษาในการพัฒนาบุคลากรและชุมชน การสนับสนุนการศึกษาให้เป็นสิทธิทุกคนและสร้างการเข้าถึงการศึกษาที่เท่าเทียมเพื่อลดความขาดแคลนในการศึกษา

คำสำคัญ : ความขาดแคลน, ระบบ, คุณภาพการศึกษา

Abstract

The developing appropriate and effective educational structures for learners in situations of poverty is important. By using the teaching methods presented to suit the environment and the needs of the learners. Using teaching methods that stimulate interest and create quality learning experiences In addition, developing teachers and educational personnel to have appropriate knowledge and skills for working with students. To create sustainability and believe in creating a well-educated and sustainable community, education is an important factor that affects the development of the country and society. But there is a problem of scarcity that affects the quality of education. Developing the quality of education in the face of scarcity is a process that requires

cooperation between the government, private organizations, and communities. Recognition and understanding of the importance of education in human resource and community development. Supporting education as a right for everyone and creating equal access to education to reduce educational poverty

Keywords : Scarcity, System, Duality of education

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นการดำเนินการเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมีมาตรฐานการศึกษาเป็นข้อกำหนด หลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม ผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของผู้เรียน การกำหนดบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน การใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและการออกแบบการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประเทศจะเจริญก้าวหน้าต้องอาศัยการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมซึ่งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ นั้น จำเป็นต้องอาศัยกำลังคนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะคนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า แต่คนจะมีประสิทธิภาพ เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับจัดการด้านการศึกษาและสถานการณ์การพัฒนาประเทศที่จะบ่งชี้ว่าประเทศยังต้องเผชิญกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในอนาคต จำเป็นอย่างยิ่งต้องเสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกันต่างมีความเข้มแข็งขึ้นตามแนวทางการพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ เช่น การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ พร้อมก้าวสู่สังคมบนฐานแห่งความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นธรรม เชื่อมโยงกับนานาประเทศ บนความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อันเป็นฐานที่มั่นคงและพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ถือเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นกฎหมายบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2559 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2564 นั้น มีหลักการสำคัญคือ "ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา" มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคอนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการ ศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญ ดังกล่าว ดังนั้น ภายใต้วิสัยทัศน์ "มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม" ของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ฉบับนี้ จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และวางเป้าหมายที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่

สำคัญในด้านต่าง ๆ ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้ดำเนินการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาภายใต้ บทบัญญัติของกฎหมายที่สำคัญหลายฉบับ เช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ซึ่งผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็ก เยาวชน และประชาชน จากการบังคับใช้กฎหมายในช่วงต้นอยู่ในระดับที่น่าพอใจในเชิงปริมาณ สำหรับในเชิงคุณภาพยังคงมีสภาพปัญหาปรากฏอยู่ ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยและข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายในหลายประการ และจำเป็นต้องหาแนวทางแก้ไขให้สามารถเกิดผลลัพธ์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป อย่างไรก็ตามภายใต้บริบทความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศไทยในช่วงระยะที่ผ่านมาได้ผลักดันให้เกิดกฎหมายฉบับใหม่ที่มีความสำคัญซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อแนวทางและกลไกการดำเนินการขับเคลื่อนและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของประเทศไทยในอนาคต

คุณภาพการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาของสังคมและประเทศชาติในทุกด้าน การศึกษาที่มีคุณภาพจะช่วยเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคลในสังคมให้มีความรู้ ทักษะ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้นการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน คุณภาพการศึกษา เป็นการบ่งชี้ถึงศักยภาพในการพัฒนาประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ด้วยเหตุนี้คุณภาพสถานศึกษาจึงเป็นอีกปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่จะสามารถพัฒนาประเทศชาติได้ ซึ่งคุณภาพการศึกษา จะต้องมุ่งเน้นให้มีการสร้าง ส่งเสริม หรือสนับสนุน ตลอดจนจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานที่เป็นสากล เป็นที่ยอมรับ และมีตัวบ่งชี้คุณภาพที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม สามารถทำให้สังคมยอมรับและเชื่อมั่นในคุณภาพหรือคุณลักษณะในการจัดการศึกษา โดยการจัดการเรียนรู้ หรือเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน เพื่อฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จะเห็นได้ว่า ทุกกระบวนการ ทุกกิจกรรมมุ่งเน้นประโยชน์ทางการศึกษาที่คุณภาพของการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพผ่านกระบวนการบริหารสถานศึกษาที่เอื้ออำนวยและมีการส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดคุณภาพจนเป็นที่ยอมรับ

ตามประกาศกฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พุทธศักราช 2561 ซึ่งอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ มาตรา 47 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ออกกฎกระทรวงไว้ในข้อ 3 ว่าให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับ และประเภทการศึกษาที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด พร้อมทั้งจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้จัดให้มีการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเองให้แก่หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการติดตามและตรวจสอบถึงคุณภาพการศึกษาคือเป็นผลมาจากการบริหารสถานศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

ความขาดแคลนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ปัญหาเรื่องงบประมาณด้านการศึกษาของไทยยังคงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและถูกพูดถึงอยู่เสมอ หากมีการจัดสรรงบประมาณที่มีประสิทธิภาพจะสามารถแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุด ความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมด้านการศึกษายังมีให้เห็น โรงเรียนในเมืองกับโรงเรียนในชนบท หรือโรงเรียนขนาดใหญ่กับโรงเรียนขนาดเล็ก คือ ภาพสะท้อนถึงความแตกต่างของความเหลื่อมล้ำอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นจำนวนครู จำนวนนักเรียน และทรัพยากรสนับสนุน นั่นคือ โรงเรียนขนาดใหญ่ย่อมจะได้รับงบประมาณตามสัดส่วนของนักเรียน แต่หากเป็นโรงเรียนขนาดเล็กก็จะได้รับงบประมาณน้อยลงไปตามสัดส่วนของนักเรียน รวมถึงอุปกรณ์การเรียนและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ก็น้อยลงไปด้วยเช่นกัน ถ้ารัฐบาลลงทุนในโรงเรียนขนาดเล็กมากขึ้นจะทำให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับการพัฒนามากยิ่งขึ้น ช่วยให้เด็กมีพื้นฐานการเรียนรู้ที่ดีขึ้น นำไปสู่การเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้ นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลซึ่งเป็นโรงเรียนที่ไม่สามารถยุบหรือควบรวมได้ เนื่องจากมีลักษณะที่ตั้งอยู่ห่างจากโรงเรียนอื่น หากโรงเรียนเหล่านี้ถูกยุบจะทำให้เด็กต้องเดินทางไกลและเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงการศึกษามากกว่าเดิม ไม่เพียงแค่นี้ปัญหาขาดแคลนครูหรือทรัพยากรด้านการศึกษา โรงเรียนกลุ่มนี้ยังประสบปัญหาขาดแคลนครู เนื่องจากครูมีการโยกย้ายบ่อย ทำให้การเรียนรู้ของเด็กขาดความต่อเนื่อง

ความเหลื่อมล้ำด้านอัตราค่าจ้าง ซึ่งนอกจากจะขาดแคลนกำลังครู แต่ยังขาดบุคลากรฝ่ายธุรการและนักการภารโรงที่จะช่วยแบ่งเบาภารกิจของครูในแต่ละวัน เมื่อขาดตำแหน่งเหล่านี้ ทำให้ครูต้องไปทำหน้าที่แทนอย่างใดตามการระดมงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยราชการภายในท้องถิ่นจำเป็นต้องอิงจากระเบียบกระทรวงการคลัง ซึ่งหลายเรื่องยังมีเงื่อนไขข้อจำกัดอยู่ แต่หากมีการแก้ไขระเบียบบางอย่างได้ก็จะช่วยให้ท้องถิ่นทำงานได้ราบรื่นมากขึ้น เพราะหน่วยงานท้องถิ่นมีศักยภาพเพียงพอที่จะช่วยเหลือเบื้องต้นได้ โดยเฉพาะเรื่องการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารสถานที่ให้มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมแก่การเรียนรู้ นอกจากนี้ การวัดประเมินผลคุณภาพการศึกษายังเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งไม่ควรมีความเหลื่อมล้ำด้วยการใช้เกณฑ์เดียวกันทั่วประเทศแต่ควรจัดให้มีเกณฑ์การพิจารณาตามความเหมาะสมของบริบทโรงเรียน รวมทั้งร่วมกันค้นหานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาขาดแคลน กำลังคนงบประมาณ จัดหาอาสาสมัครเข้ามาเพิ่มเติม การจัดให้มีโครงการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนครู (ประเวศ เวชชะ. 2565 : .153-166)

นอกจากนี้ยังได้ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายหรือกลไกท้องถิ่นเพื่อสร้างแรงเสริมให้กับการพัฒนาการศึกษาอันจะช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำหรือความขาดแคลนโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายอันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นได้อย่างมีคุณภาพที่เท่าเทียมกัน

สถานศึกษาภายใต้สถานการณ์ความขาดแคลน

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทยเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น และยังคงอยู่มาอย่างยาวนาน ซึ่งเป็นผลมาจากความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ เช่น คุณภาพของโรงเรียนที่แตกต่างกัน การศึกษาไม่ทั่วถึงในพื้นที่ห่างไกล การขาดแคลนทุนการศึกษา ปัญหาเศรษฐกิจ และโรคระบาด เป็นต้น จึงส่งผลทำให้เยาวชนไทยจำนวนมากถูกช่วงชิงสิทธิขั้นพื้นฐานในการที่จะได้รับความรู้ และถูกผลักออกจากระบบการศึกษาในที่สุดและแนวทางการแก้ปัญหา” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “ 6 คือ

1. ประหยัด (Save) การดำเนินงานในปีการศึกษานั้น ๆ จะต้องคำนึงถึงงบประมาณที่ใช้ไปว่าคุ้มค่าคุ้มทุนหรือไม่ การดำเนินงานจะต้องคำนึงถึงความประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยใช้ให้คุ้มค่ากับเงินงบประมาณที่โรงเรียนมีอยู่อย่างจำกัด

2. ประโยชน์ (Benefit) จะต้องมีความหมาย โครงการว่า สิ่งที่จะทำหรือดำเนินการในปีการศึกษานั้น ๆ มีงบประมาณเพียงพอต่อการดำเนินงานหรือไม่ และสิ่งที่ดำเนินไปจะเกิดประโยชน์อะไรบ้างต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ และที่สำคัญสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือไม่อย่างไร

3. ประสิทธิภาพ (Efficiency) จะต้องคำนึงถึงผลผลิตที่ได้ใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทั้งคน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และการบริหารจัดการใช้ไปน้อยแต่เกิดประโยชน์ได้มาก ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างหลากหลาย ประหยัด คน ประหยัดงบประมาณ และประหยัดเวลา ใช้ครูหรือบุคลากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นำเอาความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของครูแต่ละคนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

4. ประสิทธิภาพ (Effectiveness) การดำเนินงานทุกแผนงาน โครงการจะต้องคำนึงถึงผลที่ตามมาว่า ใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดไปแล้วจะได้อะไรกลับมา หรือก่อให้เกิดมรรคผลต่อการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน หรือส่งผลประโยชน์มากน้อยเพียงใดต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. ประชาสัมพันธ์ (Public relations) การดำเนินงานในสถานศึกษาที่มีความขาดแคลน จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องมีการประสานงานและประชาสัมพันธ์ความเป็นอยู่ของโรงเรียนให้กับสาธารณชนได้รับรู้ถึงความขาดแคลนของเรา และจะต้องนำผลงานดีเด่นของโรงเรียนออกประชาสัมพันธ์เพื่อชักจูงให้ผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เห็นความสำคัญ และยินดีเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนงบประมาณ สื่อการเรียนการสอนให้กับทางโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนจะต้องสร้างศรัทธาด้วยผลงานเป็นต้นทุนเพื่อเป็นสร้างแรงจูงใจให้ผู้ปกครอง องค์กรเอกชน และภาคประชาสังคมได้เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาในโรงเรียน อาจจะทำเป็นแผ่นพับ ภาพถ่าย ลงในเว็บไซต์โรงเรียน เป็นต้น

6. ประเมินการ (Estimate) สถานศึกษาจำเป็นต้องมีการมีข้อมูลไว้พร้อมสรรพ เพื่อประมาณการในการที่จะพัฒนาสถานศึกษาของเรา โดยนำข้อมูลเสนอต่อต้นสังกัดและผู้มีจิตศรัทธา ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมว่าโรงเรียนเราขาดแคลนอะไร ถ้าอยากให้ช่วยเหลือเร่งด่วน (ICU) คืออะไร ซึ่งบ่อยครั้งที่จะได้รับผลตอบกลับมาอย่างไม่คาดฝันขอเพียงให้โรงเรียนมีข้อมูลพร้อมและมีแผนจะดำเนินการไว้ชัดเจน ทำให้เขาเชื่อมั่นว่า สิ่งที่เรามีปัญหาที่เรารวบรวมไว้เมื่อได้รับความช่วยเหลืองบประมาณ จะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

7. ประยุกต์ (Applied) การทำงานตามแผนงาน โครงการที่วางไว้ในตอนต้นปีการศึกษา หากได้รับการสนับสนุนมาแต่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องประยุกต์การทำงานให้เข้ากับสถานการณ์ (situation) ของบริบทที่เราเผชิญอยู่ให้การดำเนินงานสามารถบรรลุผลสำเร็จ

จากที่กล่าวข้างต้นคุณภาพการศึกษาจึงเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาที่มีกระบวนการอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ดีเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับ สภาพความต้องการของสังคม มีสติปัญญาและมีศักยภาพในการประกอบอาชีพและสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัว ชุมชน สังคมได้อย่างมีความสุข เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และมีมาตรฐานตามกรอบกระทรวงศึกษาธิการกำหนด สอดคล้องกับ กรมววิชาการ (2560) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพซึ่งหน่วยงานการศึกษาทุกระดับทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นร่วมกับชุมชนจัดให้สอดคล้องกับนโยบายและความต้องการของชุมชนโดยสถานศึกษาต้องมีความพร้อมในการลงมือได้แก่ความพร้อมของการดำเนินงาน เช่น การบริหารจัดการภายในหน่วยงานเป็นระบบมีประสิทธิภาพการดำเนินงานสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมและมี

ประสิทธิภาพมีการแนะแนว และการนิเทศอย่างเป็นระบบมีการประสานงานทั้งภาครัฐและเอกชน ความพร้อมด้านสภาพแวดล้อม เช่น สภาพเศรษฐกิจและสังคมเอื้ออำนวยได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากผู้ปกครองและชุมชน อย่างไรก็ตามการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้เป็นคนดีคนเก่งมีคุณธรรมและจริยธรรมมีโอกาสดำเนินการพัฒนาทั้งทางร่างกายจิตใจและสติปัญญาตลอดจนมีจริยธรรมวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุขโดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จนสามารถรู้จักพึ่งตนเองมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกทั้งใฝ่รู้และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องโดยจะต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจะต้องมีความสามารถจัดการศึกษาและจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมต่าง ๆ

เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจและได้พัฒนาตนเองไปตามศักยภาพของแต่ละบุคคล การพัฒนาหลักสูตรทั้งหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชนและสังคมโดยมีกระบวนการนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานการศึกษารวมทั้งมีการแนะแนวผู้เรียนอย่างเหมาะสม ขณะที่ Parson (1994) เน้นว่าคุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งที่ผู้รับบริการต้องการจากการศึกษาและการบริการทางการศึกษานั้นเป็นไปตามที่นักวิชาการกำหนด ทั้งยังมีการใช้เทคนิคและขั้นตอนที่เชื่อว่าจะทำให้เกิดผลตามที่ผู้รับบริการต้องการได้ และคุณภาพในการจัดการ คือการใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดผลผลิต และเป็นไปตามแนวทางที่ผู้บริหารการศึกษาระดับสูงกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับ Bolton (1995) แสดงให้เห็นว่าคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องของคุณภาพในการปฏิบัติการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณค่า โดยมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ทำงานเป็นทีมอย่างมีคุณภาพและเน้นการลดต้นทุนหรือใช้ทุนน้อยแต่ได้ผลคุ้มค่ามากที่สุด คุณภาพการศึกษา คือ ความสำเร็จที่สถาบันแต่ละแห่งได้จัดประสบการณ์ที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ผลต่อเป้าหมายการเรียนรู้รวมถึงมาตรฐานทางด้านวิชาการที่เหมาะสมด้วยและได้เสนอเกณฑ์ที่เป็นรูปแบบของคุณภาพการศึกษาไว้ โดยการปรับปรุงกลยุทธ์ด้านคุณภาพการเรียนการสอน รูปแบบของการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนมีลักษณะยืดหยุ่น การดูแลคุณภาพของครู อาจารย์ และต้องพัฒนาครู อาจารย์ การประสานความสัมพันธ์กับหน่วยงานงานในองค์กร ข้อมูลความต้องการต่าง ๆ นำมาประเมินและสามารถอธิบายความก้าวหน้าได้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาที่สำคัญได้แก่การกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทนโยบายต้องมีความต่อเนื่อง ชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงที่สำคัญที่สุด คือ ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องมีครูอาจารย์ประจำหลักสูตร ที่เป็นผู้ที่มีคุณวุฒิ มีความรู้ มีความสามารถ คุณภาพของครู จะดูได้จากภาพสะท้อนคุณภาพของลูกศิษย์ ดังนั้นครูจึงเป็นหัวใจของการพัฒนาศิษย์ โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพครู ได้แก่ ครูต้องมีความรู้ มีความสามารถในการใช้ความรู้ และมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความรักความเมตตาปรารถนาดีต่อศิษย์ ทุ่มเทเสียสละ ทำงานเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจต่อวิชาชีพ มีจิตวิญญาณความเป็นครูและมีทัศนคติที่ดี นอกจากนี้ผู้บริหารต้องมีคุณภาพ สามารถจัดการวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ บนพื้นฐานความขาดแคลนสถานศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีเสรีภาพทางวิชาการ มีคุณภาพที่เกิดขึ้นในตัวองสถานศึกษาเอง โดยสถานศึกษาต้องมีการประเมินตนเอง เพื่อส่งผลการประเมินภายนอก ซึ่งการประเมินเพื่อพัฒนาและสร้างคุณค่าต่อสังคม โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการประเมิน คือการที่ผู้ประเมินและผู้รับการประเมินมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อการประเมิน การประเมินที่ต้องสะท้อนสภาพจริง การมีส่วนร่วมในการประเมินของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการนำผลการประเมินไปใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาต้องดำเนินงานตามแนวทางการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เช่น กระบวนการพัฒนาโดยใช้ข้อมูลอย่างชาญฉลาด (Data Wise Improvement Process) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) และการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ (Evaluation Utilization) เป็นต้น ซึ่งการนำแนวคิดเหล่านี้ไปดำเนินงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องของสถานศึกษา เพื่อเป็นการเสริมหรือสนับสนุนให้โรงเรียนมีระบบหรือวิธีการที่จะพัฒนาโรงเรียนตามวงจรคุณภาพ PDCA โดยใช้ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเป็นฐานในการขับเคลื่อนให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามวงจรคุณภาพ PDCA ในขั้นการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน (Check) เป็นขั้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะป้อนข้อมูลเชื่อมโยงไปสู่ขั้นการปรับปรุงพัฒนา (Act) เพื่อเป็นพื้นฐานในขั้นการวางแผนพัฒนา (Plan) ทำให้วงจรคุณภาพ PDCA ขับเคลื่อนไปครบวงจรคุณภาพและเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในขั้นการปรับปรุงพัฒนา (Act) นั้นมี ถ้าพบว่าผลการประเมินคุณภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ก็รักษาวินัยปฏิบัติที่ดี (Best practice) ไว้ แล้วนำมาจัดทำเป็นมาตรฐานการปฏิบัติงาน (Standard) ของสถานศึกษา ส่วนนัยที่สอง ถ้าผลการประเมินไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ต้องนำผลการประเมินมาพิจารณา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเพื่อการวางแผนปรับปรุงพัฒนา (Plan) ในปีต่อไป รวมทั้งเรื่องที่ไม่เป็นปัญหาที่ต้องพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามกลไกของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ก็จะขับเคลื่อนสู่การปรับปรุงพัฒนาตามวงจรคุณภาพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน คุณภาพการศึกษา ก็จะพัฒนาขึ้นตามลำดับ แม้แต่มาตรฐานการปฏิบัติงาน (Standard) เมื่อนำไปสู่การปฏิบัติในปีต่อไปก็ต้องมีการประเมินและปรับปรุงพัฒนาเช่นกัน ดังนั้น สถานศึกษาที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมคุณภาพให้ยั่งยืน จำเป็นต้องขับเคลื่อนวงจรคุณภาพ PDCA กับ SDCA (Standard-Do-Check-Act) ให้ก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

สรุป

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานการณ์ที่มีภาวะความขาดแคลนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากการศึกษาบทบาทสำคัญในการเติบโตและพัฒนาของบุคคลและสังคมต่อมา การจัดการกับภาวะความขาดแคลนในการศึกษาต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายประการ เช่น สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น ตั้งแต่สภาพสังคมรอบข้าง สภาพเศรษฐกิจ แรงจูงใจส่วนบุคคลและครู และการสนับสนุนจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาวะความขาดแคลนอาจต้องมีการดำเนินการทั้งระบบ ไม่ใช่ทำการแก้ไขปัญหบางประการเท่านั้น โดยการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาวะความขาดแคลนสามารถทำได้ผ่านการสนับสนุนในรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง สนับสนุนด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร เช่น การจัดหลักสูตรที่เหมาะสม การพัฒนาวิชาการของครู การสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เปิดกว้างและเชิงสร้างสรรค์ เช่น การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่สามารถทำให้นักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะอย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้การสนับสนุนจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น การทำงานร่วมกับพันธมิตรภายนอก เพื่อเสริมสร้างทรัพยากร และช่องทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย ยังเป็นอีกหนึ่งวิธีที่สามารถช่วยให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาวะความขาดแคลนเป็นไปอย่างเหมาะสม

สิ่งสำคัญที่ท้าทายความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่รับผิดชอบ ดูแลจัดการบริหารสถานศึกษาที่มีความขาดแคลน จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ ในการบริหาร ด้วยการอาศัยชุมชน หรือองค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ชุมชนเพื่อระดมทุนไม่ว่าจะมาในรูปแบบ ขอบริจาค การทำผ้าป่าเพื่อการศึกษา ตามกำลังที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถที่จะช่วยเราได้ แล้วนำงบประมาณที่ได้มา ร่วมกันวางแผนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่เราาร่วมกันรับผิดชอบ ให้ผลที่เกิดขึ้นตกอยู่กับบุตรหลานของเราที่อยู่ในรั้วโรงเรียน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจะกระทำได้ ซึ่งการบริหารสถานศึกษาภายใต้สถานการณ์ความขาดแคลนทั้งคน และทรัพยากรการบริหารงบประมาณ ผู้บริหารจำต้องออกแรงมากกว่าโรงเรียนที่มีความพร้อม ทั้งนี้ เพราะจะต้องใช้ทั้งกลยุทธ์ ศาสตร์ และศิลป์ในการบริหารเพิ่มขึ้น เท่าตัว จึงจะทำให้เกิดความสำเร็จเชื่อมั่นได้ หลักที่ควรใช้ คือ เทคนิค “7 ป” ได้แก่ ประโยชน์ ประหยัด ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประชาสัมพันธ์และประมาณการข้อมูลไว้พร้อมเมื่อพบใครมี ศรีธธาจะบริจาค ก็พร้อมที่จะนำเสนอข้อมูลได้ทันที เทคนิคดังกล่าวรับรองว่าเกิดผลดีแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2560). *เอกสารชุดเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดการบูรณาการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. (พิมพ์ครั้งที่ 3) . กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จิราภรณ์ จันทา. (2564). กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร*, 9(5), 1964-1980.
- ถวิล อรัญเวศ. (2560). *การบริหารสถานศึกษาภายใต้สถานการณ์ความขาดแคลน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts>.
- ประเวศ เวชชะ. (2565). รูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลบนพื้นที่สูงภาคเหนือประเทศไทย. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแปซิฟิก*, 8(3), 153-166.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. ราชกิจจานุเบกษา.
- ละอ อวันจิ. (2563). กลยุทธ์การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 22(4), 228-238.
- วารุณี ลั่นโชคดี. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาการของระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอก ทั้งสามรอบของ สมศ. กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- สุรเดช โสมบุตร. (2560). แนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 36(6), 28-41.